

Turizm Alanında Yazılan Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Açıdan İncelenmesi (The Analysis of Postgraduate Dissertations in Terms of Bibliometric Perspectives)

Ahmet BÜYÜKŞALVARCI^a, *Hüseyin KELEŞ^b

^a Necmettin Erbakan University, Faculty of Tourism, Department of Tourism Management, Konya/Turkey

^b Akdeniz University, Manavgat Faculty of Tourism, Antalya/Turkey

Makale Geçmişi

Gönderim Tarihi:

19.07.2019

Kabul Tarihi: 08.12.2019

Anahtar Kelimeler

Türkiye

Lisansüstü

Turizm yazını

Ulusal Tez Merkezi

Bibliyometrik analiz

Öz

Tezler, lisansüstü eğitimin en önemli çıktılarıdır. Yazılan tezlerin odaklandığı konular, çalışılan bilim dallarındaki bilgi ve tecrübe birikiminin durumuyla ilgili net sonuçlar ortaya koymaktadır. Bu çalışmada Türkiye Ulusal Tez Merkezi'nde 2019 yılına kadar yayımlanmış olan turizm konu başlığı altında çevre, pazarlama, rekreasyon, yönetim, sürdürülebilir ve sürdürülebilirlik anahtar kelimeleri yer alan tüm tezler incelenmiş ve tezlerin bibliyometrik analizinin yapılması amaçlanmıştır. Bu yönüyle bu çalışma ulusal indeks kapsamında, yazılan tezlerin turizm yazınına katkısını belirlemeyi hedeflemektedir. Araştırmada bu amaca paralel olarak, ayrıca yıllara göre belirtilen anahtar kelimelerle alakalı hazırlanan tezlerin sayıları ve yüksek lisans ve doktora tezi olarak da sınıflandırılmıştır. Bu kapsamda konuyla ilgili 1982 -2019 yılları arasında doğrudan Ulusal Tez Merkezi'ne kayıtlı toplam 252 tezin olduğu tespit edilmiş ve bunlardan 201 tanesinin yüksek lisans tezi ve 51 tanesinin de doktora tezi olduğu belirlenmiştir. Ayrıca belirtilen yıllarda en çok tez 2018 yılında yayımlanmıştır. Yapılan çalışma neticesinde en çok tercih edilen konunun sürdürülebilir ve sürdürülebilirlik olduğu tespit edilmiştir.

Keywords

Turkey

Postgraduate

Tourism literature

National Dissertation Center

Bibliometric analysis

Abstract

Dissertations are the most important outcomes of postgraduate education. The topics on which the theses focus reveal clear conclusions about the background state of knowledge and experience in the disciplines studied. In this study, all the dissertations that were published in Turkey's National Dissertation Centre until 2019, under the heading of tourism consisting the key words environment, marketing, recreation, management, sustainable and sustainability, were examined and a bibliometric analysis of these dissertations have been aimed. In this respect, this study aims to determine the contribution of these dissertations to the tourism literature within the scope of national index. In parallel with this aim, concerning the highlighted key words, the numbers of the dissertations were defined, and they were classified whether being master's or doctoral dissertations according to years. In this context, it was determined that there were 252 dissertations directly registered to the National Dissertation Center between 1982-2019 and 201 of them were master's dissertations and 51 of them were doctoral dissertations. What's more, by far the greatest number of dissertations were published in 2018 within the mentioned period. As a result of the study, it has been determined that the most preferred subjects are sustainable and sustainability.

Makalenin Türü

Araştırma Makalesi

* Sorumlu Yazar

E-posta: hkeles@akdeniz.edu.tr (H. Keleş)

Makale Künyesi: Büyüksalvarcı, A. & Keleş, H. (2019). Turizm Alanında Yazılan Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Açıdan İncelenmesi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 7(4), 2758-2773.

DOI: 10.21325/jotags.2019.498

GİRİŞ

Son yıllarda hızlı gelişim ve değişim gösteren alanlardan birisi olan turizm sektörü, yalnızca ulusal değil aynı zamanda uluslararası ölçekte ekonomilere yön veren bir hizmet sektörüdür. Turizm faaliyetleri, genel olarak incelendiğinde, pek çok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkede, yükselen ekonomik faaliyetlerden her geçen gün daha fazla pay elde etmektedir ya da bu ekonomiler turizme daha bağımlı hale gelmektedir. Bu yükselme trendinin gelecekte de aynı doğrultuda devam etmesi beklenmektedir. Zira, küreselleşmenin de etkisiyle, dünya ekonomisi ciddi boyutta bir entegrasyona girmiştir. Dahası, ticari yatırımlar, finansal faaliyetler ve bilgi akışı bu entegrasyon sürecini beslemektedir (<http://www.e-unwto.org>).

Bu durum turizmin önemini her geçen gün daha da artırmaktadır. Devletlerin turizm sektörüne bakışı, sektörün sadece turizmden elde edilen gelirler boyutunda kalmamaktadır; bunun yanında turizme etki eden ve edebilecek her olgu mercek altına alınmaktadır.

Turizm ortaya koyduğu ekonomik etkilerin ve kazanımların yanı sıra, yapıldığı coğrafya ve toplumların sosyal, kültürel, psikolojik ve ekolojik yaşamlarına da şekil vermektedir (Gülcan, 2009). Turizmin insanoğlunun hayatında bu denli geniş bir yelpazede etkiye sahip olması onu disiplinler arası bir fenomen haline getirmiştir. Bu durum da beraberinde, farklı disiplinlerin turizme bakışını değiştirmiş ve zamanla turizm bilim dünyasındaki yerini almıştır (Gülcan vd., 2018).

Son yılların parlayan yıldızı olan turizm sektörünün gelişim göstermesi, sürdürülebilir olması ve yapılan çalışmalar neticesinde ortaya çıkan gelirden yeterli payın elde edilebilmesi adına bir takım fiziki yatırımların yapılması çok önemlidir. Öte yandan, bu fiziki yatırımlar tek başlarına istedik sonuçları elde etmede yeterli olamamaktadır. Zira, hizmet kalitesini artırmak için yetişmiş insan kaynağına ihtiyaç duyulmaktadır ve gereksinim doğrultusunda bu alana da yatırım yapılması gerekmektedir (Solmaz ve Erdoğan, 2013).

Turizmin bu denli etkin bir konumda olması, öncelikle turizm eğitiminin ve arkasından da yapılan eğitimler neticesindeki çıktılarının niteliklerinin incelenip raporlanması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Türkiye kapsamında değerlendirildiğinde turizm eğitimi yalnızca orta öğretim düzeyinde Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda değil, bunun yanında ön lisans, lisans ve lisansüstü düzeyinde de gerçekleştiği görülmektedir (Yayla, vd., 2017).

Bu noktalardan anlaşıldığı üzere, turizm sektörü özünde diğer sektörlerden farklı nitelikler sergilemektedir. Bundan dolayı; turizm sektörü kapsamında ele alınan faaliyetlerin içerik ve yapıları diğer sektörlerden farklı bir gelişim göstermektedir.

Tüm bu bilgilerden hareketle bu çalışma ile turizm eğitimi kapsamında lisansüstü düzeyde yayımlanan tezlerin konuları ve lisansüstü düzeylerinin araştırılarak literatürde var olan boşluğun doldurulması planlanmaktadır. Aynı zamanda bu temel amaca bağlı olarak, Ulusal Tez Merkezi'nde 1982-2019 yılları arasında yayımlanan turizm bilim dalına ait çevre, pazarlama, yönetim, rekreasyon, sürdürülebilir ve sürdürülebilirlik anahtar kelimelerini içeren yüksek lisans ve doktora tezleri incelenmiş, sonuç olarak 37 yıllık zaman diliminde turizmin çalışma alanlarının yoğunlukları belirlenmiştir.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Turizm Eğitimi

Sanayi Devrimi'nin etkileri neticesinde kurulan Dünyanın yeni ekonomik düzeni, 19 ve 20. yüzyıllarda global ölçekte yaşanan olayların sonucunda modern turizm anlayışı ortaya çıkmıştır. Zaman içerisinde turizm sektöründe meydana gelen dikkat çekici gelişmeler, devletlerin turizmin yerel ve ulusal ekonomilere katkısını benimsemelerini sağlamıştır (Dale ve Robinson (2001) Buna paralel olarak da akademik kurumların bu alana olan ilgileri artış göstermiştir (Park vd. 2011). Akademik kurumların turizm alanına yönelmelerinin sonucunda da turizmle ilgili akademik çalışmalar yapılmasının önü açılmıştır. Böylece turizm, 50 yılı aşkın bir süredir başlı başına akademik bir disiplin halini almıştır (Airey, 2005). Bu alanda yapılan çalışmalar artık uygulamalı işletme araştırmalarının dar sınırlarının ötesine geçmiş ve post-modern bir araştırma alanının karakteristiklerini ortaya koyar hale gelmiştir (Tribe 2005).

En temel ifadeyle, turizm bir hizmet sektörüdür. Turizmin bir hizmet sektörü olması nedeniyle, turizm faaliyetlerinde yer alan bireylerin devamlı olarak birbirleriyle yüz yüze etkileşim içinde olmaları gerekmektedir. Bunun için, turizm sektöründe çalışacak olan personelin gerekli nitelikleri elde edebilmesi adına turizm eğitiminin önemi bir kez daha anlaşılmaktadır. Küresel ekonominin turizm hariç tüm diğer kolları incelendiğinde; hiç birisinin turizmde olduğu gibi direkt olarak insanlarla bu denli içli dışlı olmadığı anlaşılmaktadır. Bu durumun bir sonucu olarak da eğitim olgusu turizm sektörünün varoluşuna doğrudan etki etmektedir (Timur, 1978).

Turizm faaliyetlerinin başarıya ulaşabilmesi her şeyden önce insan faktörüne bağlıdır (Baum 2007). Nitekim, bu sektörde sunulan hizmetleri yerine getiren bireylerin ortaya koydukları hizmet ve yaklaşımlar, hizmetleri talep edenlerin aldıkları hizmetlerden memnun kalmalarına ve hizmetin sunulduğu destinasyona olan bağlılıklarına yüzde yüz etki eden bir etmendir (Richardson, 2009). İşte turizmin başarıya ulaşabilmesi adına hizmet verecek olan bireylerin gerekli nitelikleri kazanabilmesi iyi planlanmış ve alanında uzman eğitmenlerin vereceği kaliteli bir turizm eğitimi sayesinde mümkün olacaktır (Eren ve Aydın, 2019; Dawson, Abbott ve Shoemaker, 2011).

Turizm eğitiminin en öncelikli hedefi, seviyesi ne olursa olsun, tüm öğrencilere etkin bir turizm bilinci kazandırmaktır. Bunun yanı sıra; mesleki ve teorik bilgilerin kazandırılması, misafirperverliğin esasının kavratılması da ana hedefler arasındadır. Ayrıca, turizm eğitimi sektörde çalışacak olan uzman, yönetici, uygulayıcı ve diğer tüm pozisyonlardaki bireylere kazandırılması gereken niteliklere yönelik bütün eğitim faaliyetlerini kapsamaktadır (Olalı, 1982).

Bir başka tanıma göre; turizm eğitiminin temel hedefi bireylere ve toplumlara turizm bilinci kazandırmaktır. Bu eğitim süreci dahilinde sektörde görev alacak olan bireylerin var olan kaynakları koruyarak kullanmayı öğrenmeleri hedeflenmektedir. Ayrıca onların sundukları hizmetlerden misafirlerin memnun olması için gerekli bilince sahip olacak şekilde eğitim sürecini tamamlamaları da önem arz etmektedir (Bayer, 1998).

Turizm çok sayıda paydaşı olarak gerek direkt olarak gerekse de dolaylı yollardan hemen hemen hayatımızın her alanına etki eden bir olgu halini almıştır. Bu da turizmin pek çok bilim dalı ile ilişkili bir disiplin olmasını sağlamış ve bunun sonucunda da yapılan çalışmalar çeşitlilik kazanmıştır. Turizmin bu denli bir çeşitlilik ortaya koyması bu alanın farklı araştırmacıların da konuya değişik açılardan yaklaşımlarına olanak sağlamıştır.

Ham maddesi insan olan ve insana hizmet veren bir sektör olan turizmin en ciddi gereksinimlerinden birisi nitelikli hizmet sunabilecek iyi eğitilmiş insan kaynağıdır. Altıntaş ve Şahin (2007)'e göre Türkiye'de turizm eğitimi Raşit Saffet Atabinen'in çabalarıyla başlamıştır (Aktaran Keleş, 2018). 1950 yıllara gelindiğinde; turizm eğitimi kamu kurumlarınca düzenlenen kurslarla gelişmeye başlamış (Olalı, 1963) ve hemen arkasından da devlet kanalıyla planlanan ortaöğretim düzeyinde turizm eğitimlerine başlanmıştır ve onun da devamı olarak turizm eğitimi üniversite seviyesine çıkmıştır. Artık 21. yüzyıla gelindiğinde ise lisansüstü eğitimin turizm sektörünün olmazsa olmazlarından birisi olduğu anlaşılmıştır. Turizm eğitiminin önemini anlaşılmaması, turizm eğitiminin günümüzde ülkelerin politik ve stratejik planlarına dahil edilmesini sağlamıştır (Keleş, 2018).

Richards (1998)'a göre dünya genelinde turizm eğitimi yapıldığı ülkeye göre farklılık göstermektedir. Bu kavram, esasen 21. yüzyıla yaklaşırken akademisyenlerin çokça ilgi gösterdiği bir alan haline almıştır (Aktaran: Gülcan vd., 2018).

Akademisyenler turizm eğitimine ortaya koydukları kaynaklarda farklı açılardan bakmışlardır. Genel olarak turizm eğitimi iki farklı alt başlık altında ele alınmaktadır. Bunlardan birincisi toplum düzeyinde turizm eğitimi ve diğeri de mesleki turizm eğitimi olarak belirtilmektedir. Topluma genel bir turizm bilinci kazandırmak adına yapılan tüm faaliyetler ilk kategoriye dahil olmaktadır. Bu faaliyetler birçok kanal (radyo, televizyon, radyo, gazete ve dergiler, düzenlenen bir takım kültürel ve bilimsel faaliyetler vb.) yoluyla yapılabilmektedir. Sektörün ihtiyaç duyduğu her türden nitelikli elemanın yetiştirilmesi amacıyla yapılan eğitim faaliyetleri ise mesleki turizm eğitimi olarak tanımlanmaktadır (Hacıoğlu, 1992). Aymankey ve Aymankey (2002)'a göre ise mesleki turizm eğitimi sistemli birtakım faaliyetler bütünüdür ki; bu faaliyetler neticesinde sektörde rol alacak bireyler sektörün tüm gereksinimlerini karşılayabilecek teorik ve pratik kazanımları elde edeceklerdir.

Turizmde Lisansüstü Eğitim

Yüksek lisans programı, öğrencilerin bilimsel araştırmalar yapmak suretiyle bilgiye erişmelerine, elde edilen bilgileri değerlendirip yorumlayabilecek birtakım yetenekleri kazanmalarına olanak sağlayan lisansüstü eğitim programıdır (Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği, 2019). Yüksek lisans eğitiminin tamamlanmasından sonraki aşama olan doktora programının temel amacı ise; öğrencilere yapacakları özgün araştırmalar sonucunda, ele alınan bilimsel olayları daha derin ve kapsamlı bir perspektifte değerlendirerek yorum yapabilme, yeni çıkarımlara ulaşmak adına ihtiyaç duyulan adımları tespit edebilme ve uygulayabilme yeteneği kazandırmaktır (<https://www.mevzuat.gov.tr/>). Bunun yanında doktora çalışması sonunda hazırlanacak tezin, bilime yenilik getirme, yeni bir bilimsel yöntem geliştirme ve bilinen bir yöntemi yeni bir alana uygulama niteliklerinden birini yerine getirmesi gerekmektedir (Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği, 2019). (<https://www.mevzuat.gov.tr/>).

Lisansüstü eğitim, yükseköğretim kurumlarının vazgeçilemez bir gerçeğidir. Esas itibarıyla bilimsel araştırma süreçlerini içeren lisansüstü eğitimi; eğitimin türüne ve düzeyine göre yapmış olduğu çalışmalarla eğitim kurumlarına, öğrencilere, hali hazırda ulaşılmış bilgi birikimine ciddi katkılar sağlamaktadır. Lisansüstü eğitimi alan bireyler kendi alanlarına ilişkin derinlemesine bilgi sahibi olmakta ve daha yeni ve güncel bilgi ve uygulamaların da ortaya çıkarılmasında etkin rol oynamaktadırlar. Yapılan çalışmalar neticesinde bireyler, özellikle yükseköğretim

kurumları için potansiyel insan kaynağını teşkil etmekte ve onların ortaya koydukları pratik bilgiler birtakım yeni uygulamaların önünü açmaktadır.

Lisansüstü düzeyde verilen turizm eğitimi bir yandan sektörün sorunlarına derman olabilecek, sektörün karşılaşılabileceği her türden karmaşık problemlere çözüm üretebilecek bireyler yetiştirmeyi hedeflerken diğer yandan sektörün iş birliği içinde olduğu farklı etkenleri analiz ederek karar verme yetisine sahip yönetici, araştırmacı ve akademisyenler yetiştirmeyi hedeflemektedir (Olalı, 1984).

Lisansüstü turizm eğitimini amacı bakımından iki grupta değerlendirilebilir. İlk grup yüksek lisans eğitimi ve ikinci grup da doktora eğitimidir. Lisansüstü düzeyde turizm eğitimi veren kurumlar, yüksek lisans eğitimi yoluyla öğrencilerine kariyer kazandırmayı amaçlarken, turizm sektörüne yönelik orta ve üst düzey yönetici, araştırmacı, danışman ve eğitimci yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Doktora düzeyinde verilen eğitim kanalıyla da turizm alanın araştırmalar yapacak, problemlere çözüm üretecek ve bir disiplin olan turizmin gelişiminde etkin rol alacak akademisyenler yetiştirmek amaçlanmaktadır (Olsen ve Khan, 1989).

Lisansüstü eğitimin en kayda değer ürünü olan tezler, inceledikleri konular açısından hem literatürün gelişimine katkılar sağlamakta hem de yazarların akademik çalışma alanlarını belirleyerek onların gelecek akademik hayatlarında nelere odaklanabileceklerine etki etmektedir. Ayrıca, eğitimi veren akademik kadronun bilgi ve birikim düzeyi, eğitim sürecini ve süreç çıktılarını doğrudan etkileyerek turizm eğitiminin planlı hedeflerine ulaşmasına katkı sağlayacaktır. Son yıllarda, turizm disiplininin ortaya koyduğu gelişimi görmek adına, bu alanda yazılmış olan yüksek lisans ve doktora tezlerinin incelenerek niteliklerinin değerlendirildiği bibliyometrik analizinin yapıldığı çalışmaların sayısında kayda değer artış yaşanmıştır (Küçüköğlü ve Ozan 2013).

Bibliyometrinin ortaya koyduğu yöntemler bilimsel çalışmaların geliştirilmesine katkılar sağlamaktadır (Borgman ve Furner 1990). Yapılan akademik belli başlı birtakım özelliklerini (yayın yılı, türü, konusu vb.) ele alarak yapılan bibliyometrik incelemeler, hazırlanan grafikler ve kıyaslamalar aracılığıyla çıkarımlar yapmaktadır (Yozgat ve Kartaltepe 2009). Başka bir görüşe göre, bir alanda yapılan bibliyometrik çalışmalar incelenen disiplinin gerçekçi bir profilini ortaya koymaktadır. Bu yöntem yayınları kayıt, sınıflama ve nitelik açısından inceleyerek ele aldığı konuyla ilgili geçekçi yazılı veriler sağlamaktadır (Koç 2004).

YÖNTEM

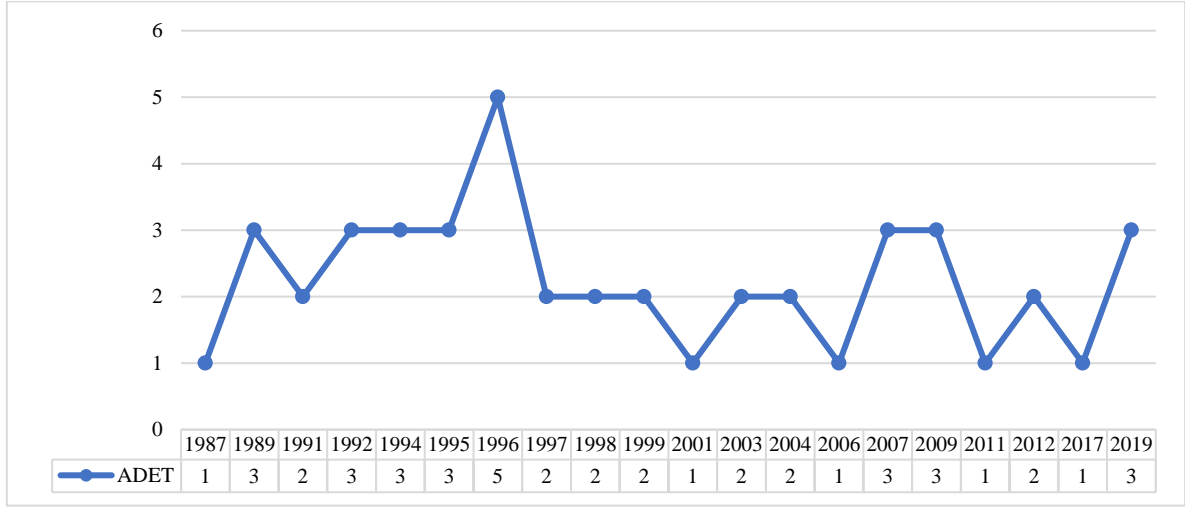
Bu çalışma veri toplamada belge incelemesi yöntemini kullanmıştır. Belge incelemesi yöntemi derinlemesine gözlem ve görüşme yapmanın mümkün olmadığı hallerde uygulanan bir yöntemdir. Bu yöntem yoluyla incelenen olay ve kavramlarla alakalı erişilebilen mevcut yazılı kaynaklar derinlemesine analiz edilmektedir.

Araştırmanın Kapsamı

Öncelikle 1982 -2019 yılları arasında Ulusal Tez Merkezine kayıtlı olan turizm teması altında yönetim, pazarlama, çevre, rekreasyon, sürdürülebilir ve sürdürülebilirlik anahtar kelimelerini içeren yüksek lisans ve doktora tezleri incelenerek araştırma bulgularına ulaşılmıştır. Bu tezler yıl bazında ve türlerine göre analiz edilmiş, yıllar içerisinde farklı konuların izledikleri gelişime göre değerlendirme yapılmıştır. Yapılan araştırma kapsamında yapılmış olan

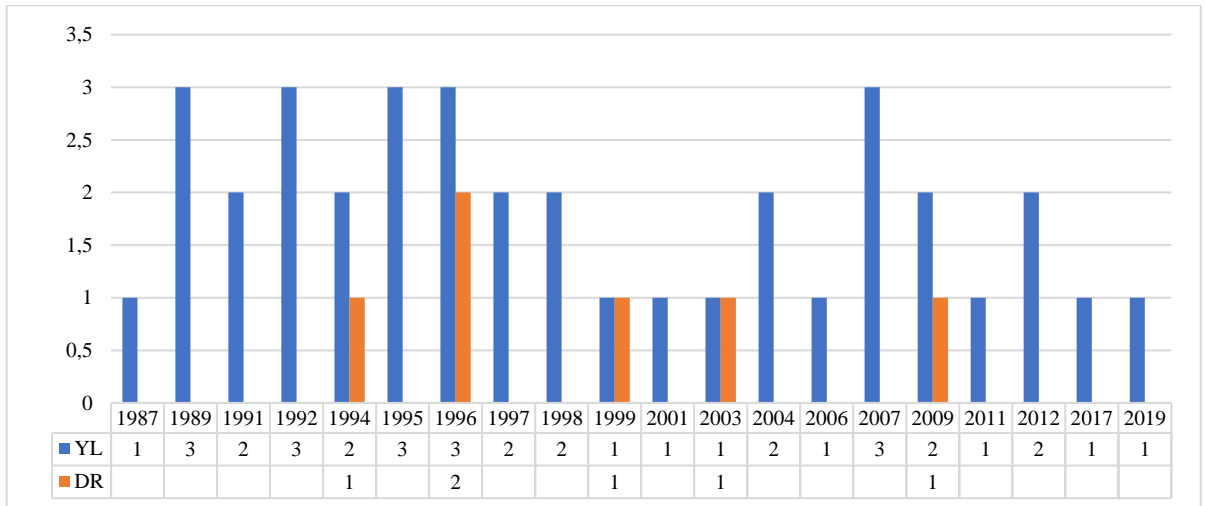
yüksek lisans ve doktora tezlerinin bibliyometrik özellikleri “tür” ve “yıl” değişkenleri açısından incelenmiştir. Veriler belirtilen değişkenler açısından kayıt altına alınıp tablo haline getirildikten sonra yorumlanmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Grafik 1: 1987 – 2019 Yılları Arasında Turizm/Çevre Alanında Yazılan Tezlerin Sayısı

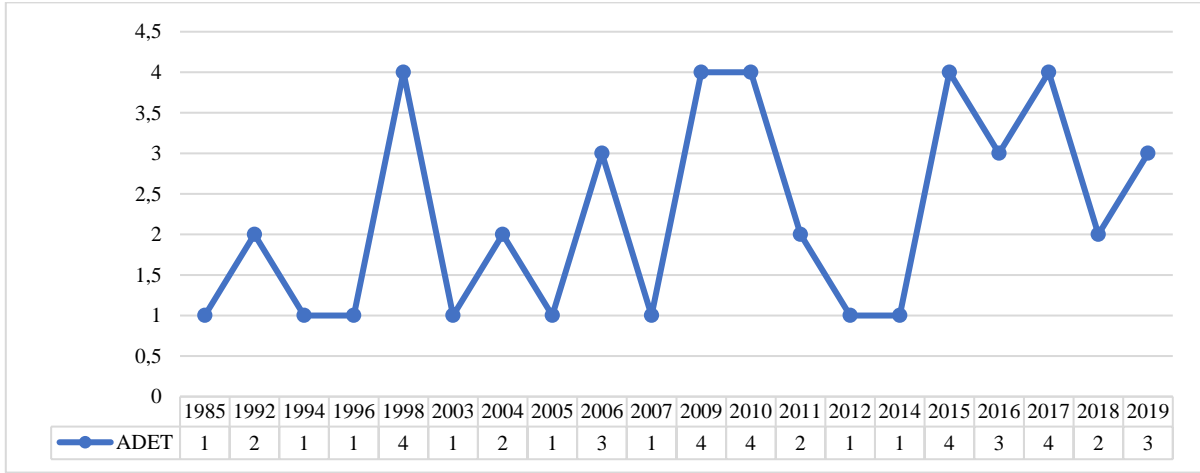
Turizm ana başlığı altında çevre anahtar kelimesi ile yapılan incelemenin sonucunda elde edilen bulgular Grafik 1.'de gösterilmektedir. 1987 yılından başlayarak 2019 yılına kadar bu alanda yazılan tezlere bakılınca, çevre konusunda 1987 yılında 1 adet tez yazılırken 1989 yılından itibaren 1999 yılına kadar bu alanda yazılan tezlerin sayısında bir artış göze çarpmaktadır. Ancak 2000'li yılların başlarından itibaren az da olsa bir düşüş eğilimi yaşanırken, 2019 yılında bu alanda toplam 3 adet tez yazılmıştır. Sonuç olarak, 1987-2019 yılları arasında toplamda 45 adet turizm ve çevre ile ilgili tezin yazılmış olduğunu görülmektedir.

Grafik 2: 1987 – 2019 Yılları Arasında Turizm/Çevre Alanında Yazılan Tezlerin Türleri

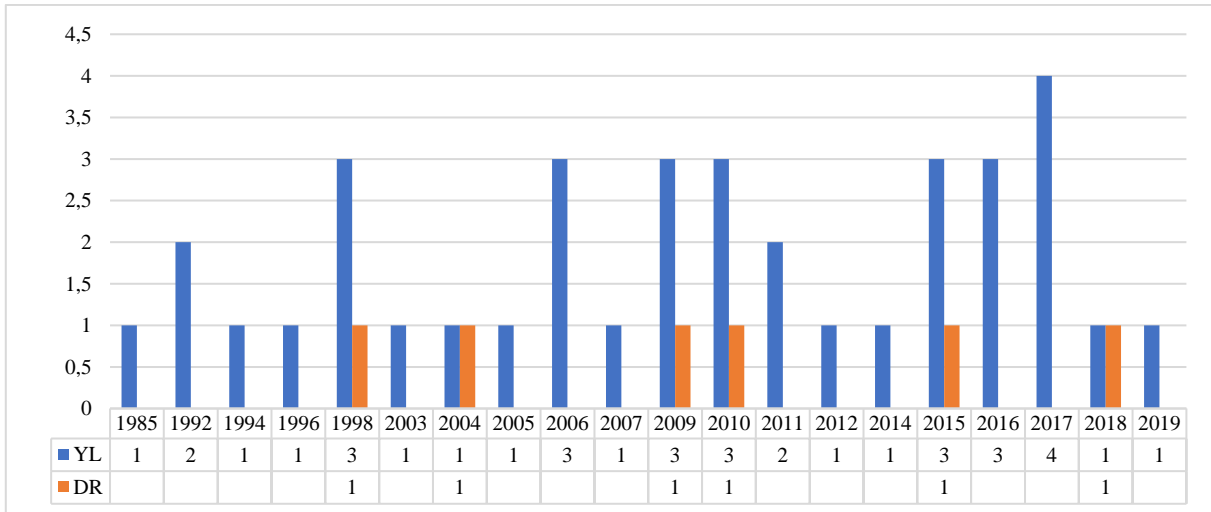
Yine 1987-2019 yılları arasında Turizm/Çevre alanında yazılan tezler eğitim düzeyi açısından incelendiğinde; bu tezlerin sadece 6 adedi doktora tezi olarak yazılırken 39 tanesi yüksek lisans tezi olarak yazılmıştır. Bu veri

neticesinde turizm ve çevre konusu yazılan tezler kapsamında doktora programlarından daha çok yüksek lisans programlarında değerlendirilmektedir. Grafiğe dikkatli bakılınca, 2009 yılından beri bu konu hakkında hiç doktora tezi yazılmadığı görülmektedir.

Grafik 3: 1985 – 2019 Yılları Arasında Turizm/Pazarlama Alanında Yazılan Tezlerin Sayısı

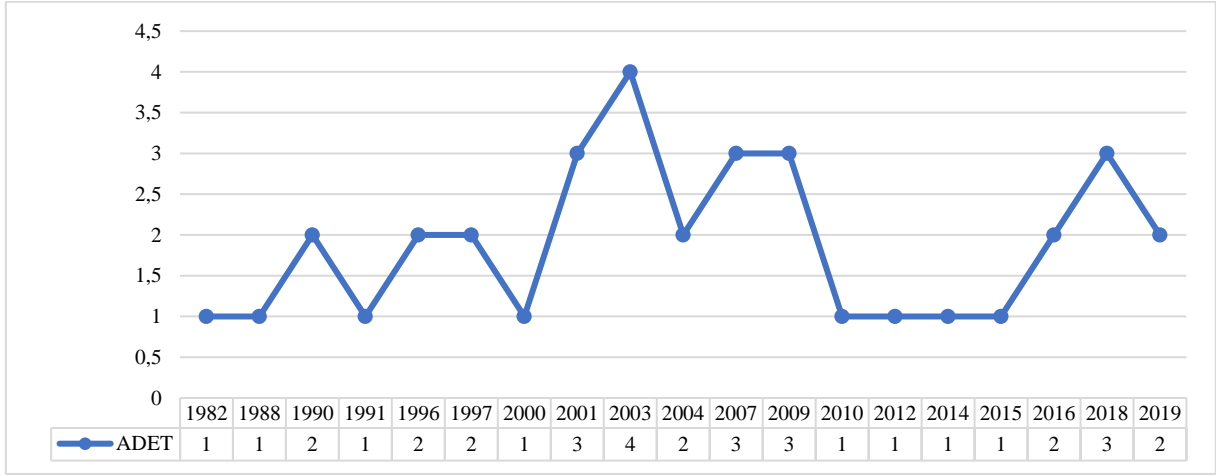
1985-2019 yılları arasında turizm ana başlığı altında pazarlama alanında yazılan tezlerin dağılımı grafik 3.'te gösterilmektedir. Belirtilen zaman aralığında, bu alanda toplam 45 adet tezin yazılmış olduğu görülmektedir. 1985 yılında bu alanda 1 tane tez yazılırken 1998 yılında 4 adet tezin yazılmıştır. Bu alanda yazılan tezler 2003-2007 yılları arasında zaman zaman artış gösterse de genel olarak 1 ya da 2 teze sınırlı kalmıştır. 2009 yılından itibaren Turizm Pazarlaması alanında yazılan tezlerin sayısında bir yükseliş göze çarpmaktadır. Yapılan analiz neticesinde, özellikle 2015 yılı itibariyle genel ortalamaya göre bu konunun daha çok çalışıldığı ortaya çıkmaktadır. Bu noktadan hareketle, bu konunun son yıllarda biraz daha popüler hale geldiği söylenebilir.

Grafik 4: 1985 – 2019 Yılları Arasında Turizm/Pazarlama Alanında Yazılan Tezlerin Türleri

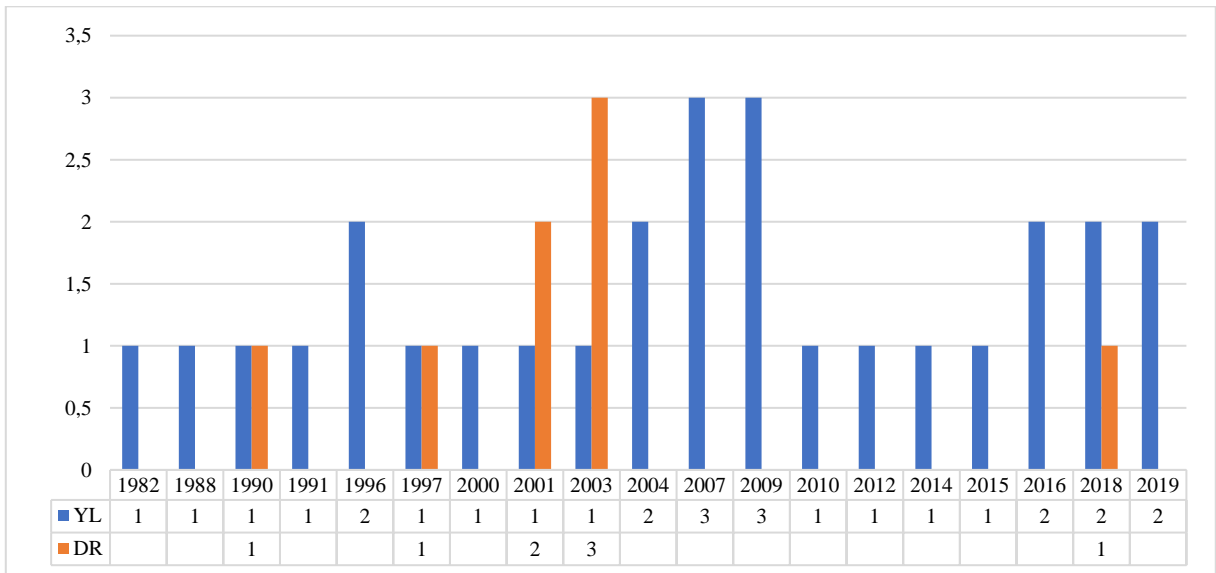
1985-2019 yılları arasında Turizm Pazarlaması alanında yazılan tezler eğitim kategorisi açısından ele alındığında; Grafik 4.'te gösterildiği gibi, bu yıllar arasında toplamda 6 adet doktora tez çalışması bulunmaktadır. Yüksek lisans

açısından durum ele alınınca bu alanın yüksek lisans öğrencileri tarafından daha çok tercih edildiği ortaya çıkmıştır. Konu üzerinde toplam da 39 adet yüksek lisans tezinin yazılmış olması bu veriyi kanıtlar niteliktedir.

Grafik 5: 1982 – 2019 Yılları Arasında Turizm/Rekreasyon Alanında Yazılan Tezlerin Sayısı

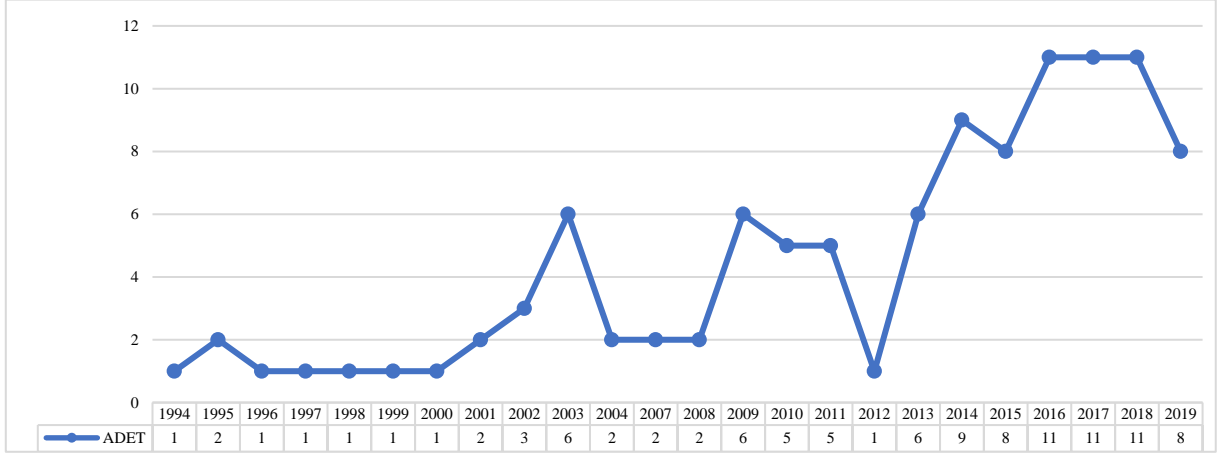
Turizm ana başlığında rekreasyon anahtar kelimesini içeren tezler incelendiğinde, mevcut kayıtlara göre bu alanda 1982 yılından beri tez yazılmakta olduğu tespit edilmiştir. 1982 yılında rekreasyon alanında 1 adet tez yazılırken hemen onu izleyen yıllarda da bu konunun çok popüler bir konu olmadığını görmekteyiz. Ancak, 2001 ve 2009 yılları arasında bu konunun diğer dönemlere nazaran daha çok tercih edilen bir konu olduğu ortaya çıkmıştır. Rekreasyon temasıyla, 2003 yılında 4 tane çalışma yapılmış 2007 ve 2009 yıllarında ise 3'er adet çalışma yapılmıştır. 2010-2015 yılları arasında alan çok tercih edilmemiştir. Fakat 2016 yılından itibaren, bu konu daha fazla tercih edilmeye başlanmıştır. Toplamda ise bu alanda 36 adet tez yazılmıştır.

Grafik 6: 1982 – 2019 Yılları Arasında Turizm/Rekreasyon Alanında Yazılan Tezlerin Sayısı

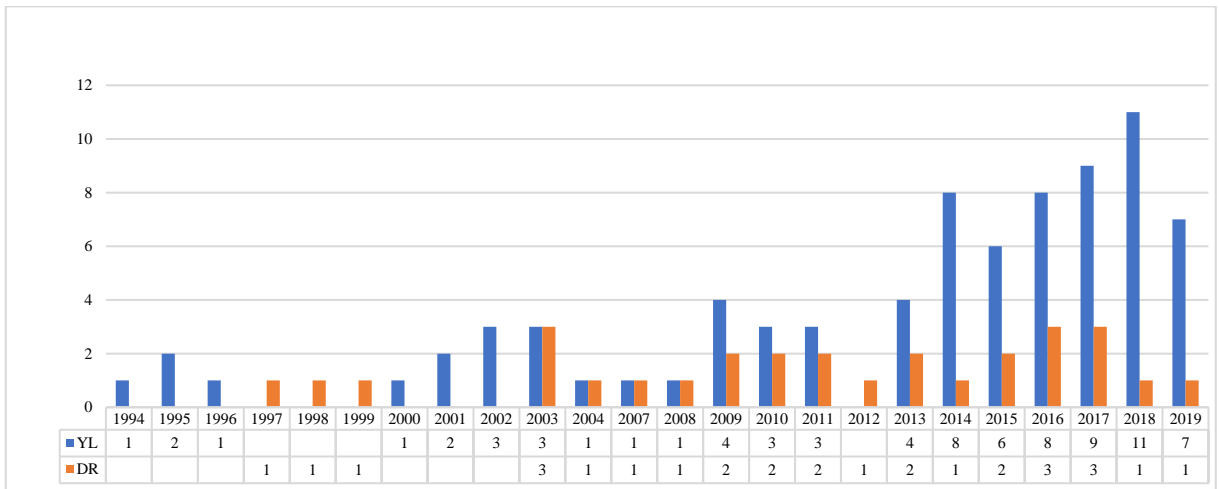
Rekreasyon alanında yazılan tezlerin eğitim seviyelerine bakılınca; diğer alanlarda olduğu gibi konunun doktora çalışmalarında yüksek lisans çalışmalarına kıyasla çok daha az tercih edildiği tespit edilmiştir. Ancak dikkat çekici

bir nokta, 2001 ve 2003 yıllarında bu konu yüksek lisans çalışmalarından daha çok doktora tezlerine konu olmuştur. 2001 yılında toplamda yazılan 3 tezden 2'si doktora çalışmasıdır. 2003 yılında da toplam 4 tezden 3'ünün doktora çalışması olduğu göze çarpmaktadır. Buna karşın, konuyla alakalı 2003 ve 2018 yılları arasında hiç doktora tezi yazılmamıştır. Grafik 6 verilerine göre bu alanda toplam 8 adet doktora çalışması yapılmışken; 28 tezin de yüksek lisans çalışması olduğu belirlenmiştir.

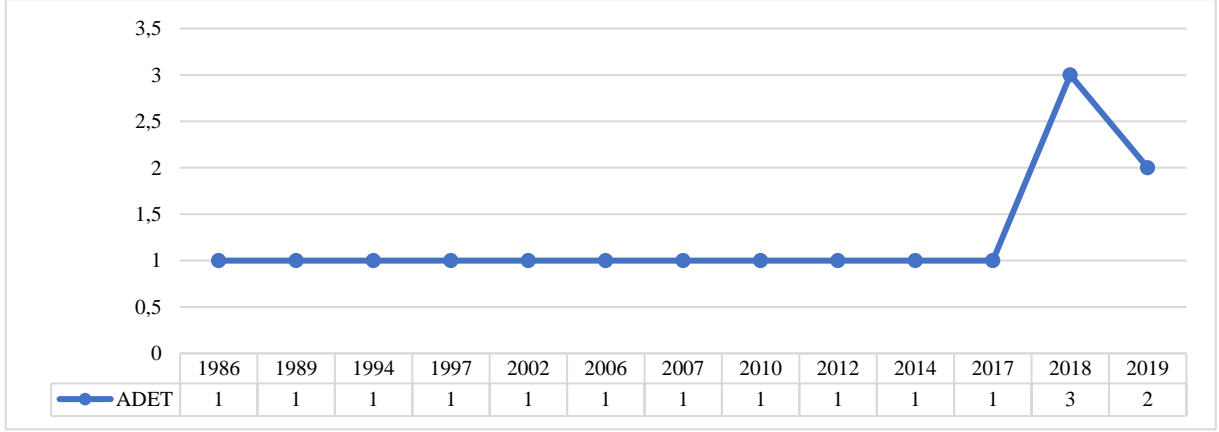
Grafik 7: 1994– 2019 Yılları Arasında Turizm/Sürdürülebilirlik/Sürdürülebilir Konulu Yazılan Tezlerin Sayısı

1994-2019 yılları arasında sürdürülebilir turizm ve sürdürülebilirlik anahtar kelimeleri ile yapılan araştırmada elde edilen veriler Grafik 7’de gösterilmektedir. Bu alanın 1994 yılında tek bir çalışmada tercih edilmiştir. Bu konular 2000’li yılların başına kadar çok popüler hale gelememiştir. Ancak 2001 yılından başlayarak, konunun her geçen yıl bir artış eğilimine girdiği ortadadır. Bazı dönemlerde ufak inişler yaşansa da, özellikle 2010’lu yıllarda konunun çok popüler hale geldiği görülmektedir. 2016, 2017 ve 2018 yıllarında bu alanda 11’er tane tezin yazıldığı tespit edilmiştir. Grafik 7’de, toplamda ise bu alanlarda 106 adet tezin yazıldığı göstermektedir. Elde edilen bu veriler neticesinde bu alanın diğer alanlara kıyasla daha çok tercih edilen bir konu olduğunu göstermektedir. Bunun önemli bir nedeni, sürdürülebilir turizm kavramının hem turizm sektörü, hem turizmin paydaşları, hem de akademik camiada tarafından benimsenip uygulanmaya çalışılan bir alan olmasıdır.

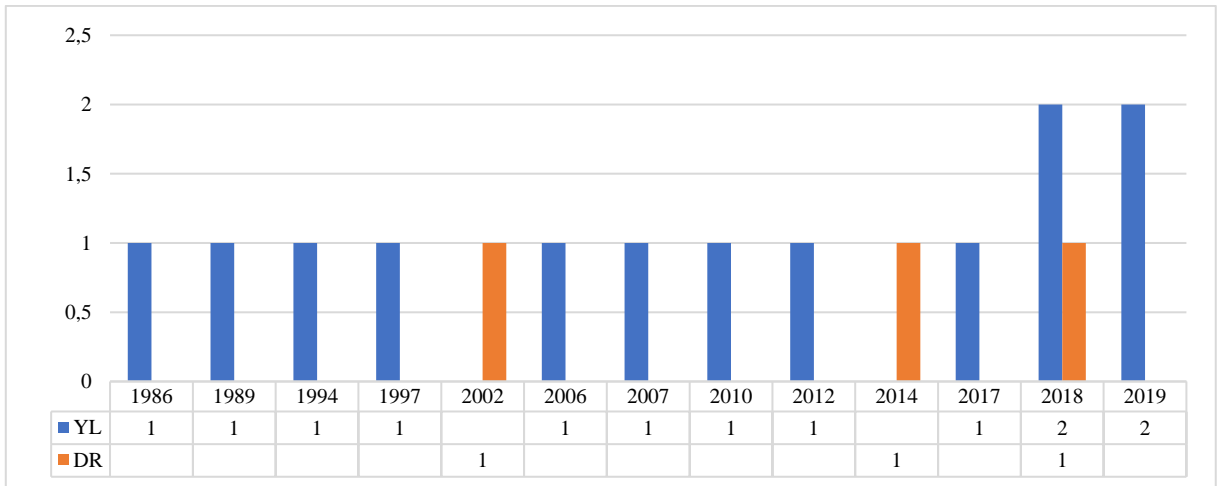
Grafik 8: 1994– 2019 Yılları Arasında Turizm/Sürdürülebilirlik/Sürdürülebilir Konulu Yazılan Tezlerin Türleri

Diğer alanlara kıyasla sürdürülebilir turizm ve sürdürülebilirlik konularında 1994-2019 yılları arasında toplam 28 adet doktora tezinin yazıldığı belirlenmiştir. Özellikle 2003 yılından başlayarak her yıl bu konuda bir doktora çalışmasının yapıldığını görmekteyiz. Durum yüksek lisans tezleri açısından incelenince; konu üzerine toplamda 78 adet Yüksek Lisans tezinin olduğu belirlenmiştir. Daha önce ifade edildiği gibi bu konunun hem Yüksek Lisans hem de doktora çalışmaları açısından ele alınan diğer turizm konularına göre açık ara daha çok tercih edildiğini ve edilmekte olduğunu görmekteyiz.

Grafik 9: 1994– 2019 Yılları Arasında Turizm/Yönetim Alanında Yazılan Tezlerin Sayısı

1986-2019 yılları arasında Turizm Yönetimi alanında toplam 18 adet tezin yazıldığı görülmektedir. Konu üzerinde sistematik olarak her yıl 1 adet çalışma yapılmıştır. Ancak 2018 yılına gelindiğinde yaşanan değişim dikkat çekici niteliktedir. Zira, bu yıl tam 3 ve 2019 yılında da 2 adet çalışma yapılmıştır. Bu konunun diğer alanlara kıyasla Yüksek Lisans ve doktora tezleri açısından çok tercih edilmediği tespit edilmiştir.

Grafik 10: 1994– 2019 Yılları Arasında Turizm/Yönetim Alanında Yazılan Tezlerin Türleri

Turizm ana başlığı altında yönetim temasıyla yayımlanan 18 tezdten 3 tanesi doktora çalışması ve geriye kalan 15 tanesi de yüksek lisans çalışmasıdır. Bu konuda yazılan gerek yüksek lisans gerekse doktora tezlerinin belli bir sistematığı de bulunmamaktadır. İncelen dönem dahilinde, özellikle 2014 öncesinde bu konunun her yıl tercih edilmediği, dahası 3 ya da 4 yıllık aralarla çalışıldığı göze çarpmaktadır. Durum doktora tezleri açısından ele alınınca,

turizm yönetimi konusu adeta tercih edilmekten kaçınılmaktadır. Çünkü, sadece 2002, 2014 ve 2018 yıllarında 1'er tane doktora tezi yazılmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bir bilim dalında yazılan tezlerin sayısı kadar tezlerde işlenen konuların çeşitliliği de önemlidir. Tezlerin sayısı o bilim dalında üretilen bilimsel bilginin derinliği (miktarı) hakkında fikir verebilirken, tezlerin çeşitliliği de üretilen bilimsel bilginin genişliği (kapsamı) hakkında fikir verebilir. Belirli bir bilim dalında hazırlanan tezlerin yukarıda açıklanan şekilde nicel ve nitel açıdan ele alınması; o alanda hazırlanan tezlerin odaklandığı konular hakkında kapsamlı bir durum tespiti yapabilme olanağıyla birlikte, gözden uzakta kalan konuların tespit edilebilmesine de olanak sağlamaktadır.

1982-2019 yılları arasında Türkiye'de turizm alanında gerçekleştirilen pazarlama, çevre, yönetim, rekreasyon, sürdürülebilir ve sürdürülebilirlik anahtar kelimelerini içeren lisansüstü tezlerin iki boyutlu bir incelemesini yapan bu çalışma, genel bir toplu değerlendirme niteliğindedir. Bu çalışmadan elde edilen bulgular doğrultusunda ulaşılan sonuçlar ve bu sonuçlara yönelik geliştirilen öneriler şu şekilde özetlenebilir:

- Turizm alanında belirtilen anahtar kelimeleri içeren lisansüstü tezlerin daha çok yüksek lisans düzeyinde yapıldığı, doktora düzeyinde yüksek lisansa göre daha az sayıda çalışma yapıldığı görülmektedir.
- 1982-2019 yılları arasında araştırılan anahtar kelimeleri hakkında 252 tane lisansüstü tez çalışması yapılmıştır. Bunlardan 51 tanesi doktora çalışması 201 tanesi de yüksek lisans çalışmasıdır. En çok tez 2018 yılında yayımlanmıştır.
- Turizm ve çevre teması hemen hemen her yıl tercih edilen bir konudur. Ancak özellikle 1990'ların son dönemlerinde daha çok tercih edilmiştir. Konuyla alakalı 2009 yılından beri hiç doktora tezi yazılmamıştır.
- Turizm pazarlaması ve rekreasyon konularında yazılan tezler daha çok 2000'li yıllardan sonra tercih edilmeye başlanmıştır. Ancak dikkat çeken bir nokta bulunmaktadır. 2003-2018 yılları arasındaki 15 yıllık zaman diliminde rekreasyon konusunda hiç doktora tezi yazılmamıştır.
- Yapılan çalışma neticesinde en çok tercih edilen konunun sürdürülebilir ve sürdürülebilirlik olduğu belirlenmiştir. Bu konuda toplan 106 adet lisansüstü çalışma yapılmıştır. Bu temalar 2000 yılından sonra, özellikle 2012 ve sonrasında, çok popüler hale gelmiştir. Bunun nedeni olarak da yapılan çalışmalar ve eğitimler neticesinde insanların bu konularda daha bilinçli hale gelmiş olmaları gösterilebilir.
- Araştırma sonuçlarına göre hem yüksek lisans hem de doktora seviyesinde en az tez yönetim konusunda yazılmıştır. Eldeki veriler ışığında insanların adeta bu konudan uzak durmaya çalıştıkları görülmektedir. Konuyla alakalı 1986-2017 yılları arasında sadece 1'er adet tez yayılması bu durumu kanıtlar niteliktedir. Ayrıca bu konuda 2002 yılına kadar hiç doktora çalışması da bulunmamaktadır.
- Tez sayısında 2010 yılından itibaren bir artış göze çarpmaktadır. Bu artış, son yıllarda turizm alanında lisansüstü eğitim veren üniversite sayısının ve yetişmiş öğretim üyesi sayısının artışına bağlanabilir.
- Çalışmada ele alınan tezlerin sadece bibliyometrik özellikler açısından incelenmiş olması bu çalışmanın bir sınırlılığıdır. Ayrıca, araştırma kapsamına yalnızca Ulusal Tez Merkezinin internet sitesine kaydedilmiş

tezlerin incelenmesi araştırmanın bir diğer sınırlılığı olarak değerlendirilebilir. Zira, henüz internet adresine veri girişi yapılmayan tezlerin kapsam dışı kalmasına neden olmuş olabilir.

- Araştırmanın diğer bir kısıdı yalnızca Ulusal Tez Merkezinin veri tabanının kullanılması olarak belirtilebilir. Zira uluslararası nitelikte tezlerin yayımlanmış olduğu Proquest Dissertation veri tabanlarının da gelecek çalışmalarda incelenmesi ve sonuçlarının bu çalışma ile mukayese edilmesi literatürün ulaştığı somut bilgi birikiminin artırılması açısından önem arz etmektedir.
- Çalışma yoluyla, gelecek yıllarda turizmin ilgili alanlarında hazırlanan yüksek lisans ve doktora tezlerinin bibliyometrik açıdan inceleneceği yeni araştırmalar ile yıllar ve eğitim seviyesi itibari ile karşılaştırma yapma olanağı da elde edilecektir.

KAYNAKÇA

- Airey, D. (2005). Growth and Development, D. Airey, J. Tribe, (eds.) An International Handbook of Tourism Education. Elsevier Publishing, 13-24
- Altıntaş, A. ve Şahin, F.K. (2007). Reşit Saffet Atabinen (1884-1965) ve Türk Turizmine Katkıları. Tarih Araştırmaları Dergisi, 26(42), 9-36.
- Aymankuy, Y., ve Aymankuy, S. (2002). “Ön lisans ve Lisans Düzeyindeki Turizm Eğitimi Veren Yüksek Öğretim Kurumlarının Buldukları Yerlerin Analizi ve Turizm Eğitimi İçin Bir Model”, Ankara: Turizm Eğitim Konferansı-Workshop, s.29-41.
- Baum, T. G. (2007). Human Reseources in Tourism: Still Waiting for Change. *Tourism Management*,28 (6), 1. 383-1399.
- Bayer, E. (1998). “Türkiye Meslek Yüksekokulları Turizm Eğitimi Kalitesinin Geliştirilmesinde Sanal Yöntemlerin Rolü”, Süleyman Demirel Üniversitesi. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, s. 3, 145-156
- Borgman, C., ve Furner, J., (1990). *Scholarly Communication and Bibliometrics*: Sage. CA.: Newbury Park.
- Dale, C. ve Robinson, N. (2001). "The Theming of Tourism Education: A Three-Domain Approach". *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, (13): 30-34.
- Dawson, M., Abbott, J, ve Shoemaker, S. (2011). The Hospitality Culture Scale: A Measure Organizational Culture and Personal Attributes, *International Journal of Hospitality Management*, 30, 290–300.
- Eren, R., ve Aydın, A. (2019). Perceptions and Attitudes of Culinary Students Towards Food and Beverage Industry in Turkey, *Journal of Culinary Science & Technology*, DOI: 10.1080/15428052.2019.1640155 To link to this article: <https://doi.org/10.1080/15428052.2019.1640155>
- Gülcan, B. (2009). Turizmin Disipliner Evrimi, *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 186-206.
- Gülcan, B., Yayla, Ö., ve Işın A. (2018). “Türkiye’de Turizm Öğretmeni Yetiştirmenin Hukuksal Evrimi”, Prof. Dr. Emine Akyüz’e Armağan-Akademisyenlikte 50 Yıl, Ankara: Pegem Akademi, , 393-406.
- Hacıoğlu, N. (1992). İstanbul :“Balkan Ülkeleri Turizm Eğitim Semineri”.

- Hacıoğlu, N. (1992). "Dış Tanıtım ve Örgütlenme Modeli". Turizm Yıllığı, Ankara: Kalkınma Bankası Yayını.
- Keleş, Y. (2018). Neden Turizm Eğitimi? Lisans Düzeyinde Turizm Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies* 6/4, 219-236.
- Koç, M. (2004). Uludağ Üniversitesi'nde Din Psikolojisi ile İlgili Yapılan Tezler (1980-2002) Üzerine Bir Araştırma, Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 9: 43-66.
- Küçüköğlü, A. ve Ozan, C. (2013). Sınıf Öğretmenliği Alanındaki Lisansüstü Tezlere Yönelik Bir İçerik Analizi, *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (12): 27-47.
- Olalı, H. (1963). Turizm Teorisi ve Politikası. İzmir: Endüstri Matbaacılık ve Ticaret.
- Olalı, H. (1982). Turizm Olayı-Turizmin Önemi. İzmir: Ofis Ticaret Matbaacılık.
- Olalı, H. (1984). "The Framework and Problems of Tourism Education in Turkey", Tourism Education Congress. İstanbul: October. 16-17. Bogaziçi University Tourism Administration Program of Vocational School, 206.
- Olsen, M. D. ve Khan M. A. (1989). Mission and Philosophy: Graduate Programs. *Hospitality & Tourism Educator*, 2:1, 16-26
- Park, K., Phillips, W. J., Canter, D., D. ve Abbot, J. (2011). "Hospitality and Tourism Research Rankings by Author, University and Country Using Six Major Journals: The First Decade of the New Millennium". *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 35(3): 381-416.
- Richards, G. (1998). A European Network For Tourism Education. *Tourism Management*, 19 (1), 1-4.
- Richardson, S. (2009). Undergraduates' Perceptions of Tourism and Hospitality as a Career Choice. *International Journal of Hospitality Management*, 28, 382-388.
- Solmaz, S.A. ve Erdoğan, Ç. (2013). "Turizm Eğitimi Alan Lisans Ve Ön Lisans Öğrencilerinin Turizm Endüstrisine Bağlılık Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma". 14. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı. 557-573.
- Timur, A. (1978). Turizm, Fiyat, Enflasyon İlişkileri, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi İşletme Fakültesi, İzmir.
- Timur, A. (1992). "Türkiye'de Turizm Eğitiminin Yapısı, Uygulanan Politikalar ve Sonuçları". Turizm Eğitimi Konferans-Workshop Turizm Bakanlığı Turizm Eğitim Genel Müdürlüğü, 320-329.
- Tribe, J. (2005). "New Tourism Research". *Tourism Recreation Research*, 30(2): 5-8.
- Yayla, Ö., Silik, C. E., ve Dülger, A. S. (2017). "Turizm Lisans ve Önlisans Eğitiminde 2017 Yılı Sayısal Değerlendirmeler", *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 5 (4), 47-58.
- Yozgat, U. ve Kartaltepe, N. (2009). "Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongre Kitaplarında Yer Alan Bildirilerin Bibliyometrik Profili: Örgüt Teorisi ve Örgütsel Davranış Bildirileri Üzerine Bir Araştırma", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 4(1): 149-165.

Elektronik Kaynaklar

<http://www.e-unwto.org/> Erişim Tarihi: 15.09.2019.

<https://www.mevzuat.gov.tr/> Erişim Tarihi: 15.09.2019.

<http://www.e-unwto.org/> Erişim Tarihi: 15.09.2019.

The Analysis of Postgraduate Dissertations in Terms of Bibliometric Perspectives

Ahmet BÜYÜKŞALVARCI

Necmettin Erbakan University, Faculty of Tourism, Turkey

Hüseyin KELEŞ

Akdeniz University, Manavgat Faculty of Tourism, Turkey

Extensive Summary

Introduction

The tourism sector, which has become one of the rapidly developing and changing sectors in recent years, is a service sector that directs not only national but also international economies. When tourism activities are examined in general, in many developed and developing countries, they gain more and more shares from the rising economic activities or these economies become more dependent on tourism. This upward trend is expected to continue in the same direction in the future. Due to the effect of globalization, the world economy has entered into a serious integration. What's more, commercial investments, financial activities and information flow feed this integration process (<http://www.e-unwto.org>).

Dissertations are the most important outcomes of postgraduate education. The topics on which the theses focus reveal clear conclusions about the background state of knowledge and experience in the disciplines studied. In this study, all the dissertations that were published in Turkey's National Dissertation Centre until 2019, under the heading of tourism consisting the key words environment, marketing, recreation, management, sustainable and sustainability, were examined and a bibliometric analysis of these dissertations have been aimed. In this respect, this study aims to determine the contribution of these dissertations to the tourism literature within the scope of national index. In parallel with this aim, concerning the highlighted key words, the numbers of the dissertations were defined, and they were classified whether being master's or doctoral dissertations according to years. In this context, it was determined that there were 252 dissertations directly registered to the National Dissertation Center between 1982-2019 and 201 of them were master's dissertations and 51 of them were doctoral dissertations.

Tourism Education

In the most basic terms, tourism is a service sector. Since tourism is a service sector, individuals involved in tourism activities need to be in constant face-to-face interaction. Therefore, the importance of tourism education is understood once more in order to obtain the necessary qualifications for the personnel who will take part in the tourism sector. When all branches of the global economy, except tourism, are examined; it is understood that none of them is directly involved with people as in tourism sector. As a result of this situation, the fact of education directly affects the existence of the tourism sector (Timur, 1978).

The Master's program is a postgraduate program aiming at enabling the student to gain the ability to access, evaluate and interpret information by conducting scientific research (Regulation on Postgraduate Education and Teaching, 2019). The aim of the PhD program, which is the next stage after the master's degree, is to provide the student with the ability to conduct independent research, to interpret scientific events with a broad and deep perspective, and to determine the necessary steps for achieving new syntheses. (<https://www.mevzuat.gov.tr/>). In addition to this, the dissertation to be prepared at the end of the doctoral education is supposed to fulfil one of the qualifications such as introducing a scientific innovation, developing a new scientific method and applying a known method to a new field (Regulation on Postgraduate Education and Teaching, 2019). (<https://www.mevzuat.gov.tr/>).

Methodology

In this study, document analysis method was used to collect the required data. Document analysis is a method used when in-depth observation and interviewing is not possible. Through this method, existing written sources related to events and concepts examined are analyzed in detail.

Conclusion and Suggestions

The study, which carried out the two-dimensional analysis of the dissertations written between the years of 1982 and 2019 in the tourism field with the keywords marketing, environment, management, recreation, sustainable and sustainability; is a general collective assessment. The results obtained from the findings of this study and the suggestions developed for these results can be summarized as follows:

- It is seen that the postgraduate dissertations in the field of tourism, containing the keywords mentioned, are commonly conducted at the master's level and there are fewer studies than the master's at the doctoral level.
- Between the years of 1982-2019, 252 postgraduate dissertation studies were conducted on the keywords searched. 51 of these are doctoral studies and 201 are master's studies. In 2018, more dissertations were published than the other years.
- The theme of tourism and environment is a subject preferred almost every year. However, it was more preferred especially in the late 1990s. The interesting fact is that, no doctoral dissertation has been written since 2009.
- The dissertations on tourism marketing and recreation have been preferred mostly after 2000s. But there is one point that draws attention: no doctoral dissertation on recreation has been written during the 15-year period between the years of 2003-2018.

- As a result of the study carried out, it has been determined that the most preferred subject is sustainable and sustainability. A total of 106 graduate studies were completed on this subject. These themes have become very popular after 2000, especially in 2012 and beyond. People's becoming more conscious about these issues as a result of the studies and trainings can be the reason for this.
- According to the findings of the research, the least dissertations were published within the field of management at the master's and doctoral level. In the light of available data, it can be said that people have been trying to stay away from this issue. The fact that only one dissertation was published every year between the years of 1986 and 2017 is the evidence of this. What's more, there are no doctoral studies on this subject until 2002.
- There has been an increase in the number of dissertations since 2010. This increase can be attributed to the increase in the number of universities and the number of trained faculty members in the field of tourism in recent years.
- The dissertations examined in this study were analyzed only in terms of bibliometric properties and this can be accepted as a limitation of this study. In addition, examining the dissertations that are only registered in the website of the National Dissertation Center can be considered as another limitation of the research. Because, theses that have not yet been entered the internet address may have been excluded.
- Another limitation of the research can be stated as the use of only the database of the National Dissertation Center. Because, it is important to examine the Proquest Dissertation databases in which international dissertations have been published in the future studies and to compare the results with this study in order to increase the concrete knowledge gained in the literature.
- By means of this study, it will be possible to make comparisons with the following researches conducted on the bibliometric analysis of master's and doctorate dissertations concerning the annual numbers and education levels of the dissertations.